

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับบทบาท ปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการขับเคลื่อนโครงการ
ครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับทั่วประเทศ

FACTORS RELATED TO THE ROLE, PROBLEMS, AND OBSTACLES OF SOCIAL
WORKERS IN IMPLEMENTING THE STRONG FAMILY PROJECT IN JUVENILE
OBSERVATION AND PROTECTION CENTERS WITH INITIAL RECEPTION FACILITIES
NATIONWIDE

ธัญพัฒน์ สงพรหมณ์¹ และเสาวธาร โพธิ์กลัด²
Thanyaphat Songphram¹ and Saowathan Phoglad²

¹⁻² หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Master of Social Work in Thammasat University
E-mail Thanyaphat.kwan@gmail.com E-mail dear_tarn@hotmail.com

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่องการศึกษบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์
ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

Received: August 3, 2025

Revised: November 28, 2025

Accepted: December 30, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท ปัญหา และอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการขับเคลื่อนโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับทั่วประเทศ รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับมิติเหล่านี้ การวิจัยเชิงปริมาณนี้ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเก็บข้อมูลจากประชากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ รวมทั้งสิ้น 205 คน ซึ่งประกอบด้วยนักสังคมสงเคราะห์ ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวน 38 แห่ง 39 หน่วยงาน ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นโดยเฉพาะสำหรับการวิจัยนี้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Mean and Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมานโดยใช้การทดสอบไคสแควร์ (Chi-square test) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ผลการศึกษาพบว่านักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทมากที่สุดในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งสะท้อนถึงการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีบทบาทโดดเด่นในการการสร้างความสัมพันธ์ภาพ จัดบรรยากาศที่ปลอดภัยและการยอมรับ รวมถึงการกระตุ้นให้เกิดประสบการณ์เชิงบวกภายในกลุ่มครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนโครงการดังกล่าวยังต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค ในด้านความซับซ้อนที่เกิดจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม การจัดการด้านการสื่อสารและการสร้างความเข้าใจกับผู้รับบริการ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนักสังคมสงเคราะห์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และการเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง มีความสัมพันธ์กับบทบาทและปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้จึงเน้นการ

พัฒนาทักษะเฉพาะทาง การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ และการกำหนดนโยบายสนับสนุนจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและความยั่งยืนของโครงการ

คำสำคัญ

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ โครงการครอบครัวเข้มแข็ง ปัญหาและอุปสรรค

ABSTRACT

The objectives of the current research were to examine the roles, problems, and obstacles encountered by social workers in implementing the Strong Family Project in Juvenile Observation and Protection Centers with Initial Reception Facilities Nationwide, including analyze the correlation between personal factors and these dimensions. The quantitative study employed purposive sampling, collecting data from 205 participants involved in project implementation, including social workers, administrators, and related personnel from 38 centers across 39 units. Data were gathered using a developed questionnaire particularly for the current study. Descriptive statistics (mean and standard deviation) and inferential statistics using the chi-square test were applied to investigate their correlation. The research findings were indicated that social workers played the most significant role in implementing the Strong Family Project which reflected an efficient performance. Their roles were particularly prominent in building rapport, creating a safe and accepting environment, including activating positive experience among families of juvenile offenders. However, the implementation has faced several challenges, including the complexity arising from cultural diversity among families of juvenile who were processed into the justice system, communication barriers, and difficulties in establishing shared understanding with service recipients. The study was further found that personal factors, in the aspect of age, length of professional experience, and participation in Strengthening Families Program training were significantly associated with the roles, problems and obstacles. The research recommendations were focused on specialized skill development, the allocation of sufficient resources as well as the defining of supportive policies from the Department of Juvenile Observation and Protection to elevate the project's efficiency and sustainability.

Keywords

Role of Social Workers, Strong Family Project, Problems and Obstacles

ความสำคัญของปัญหา

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เปรียบเสมือนรากแก้วของสังคม เป็นแหล่งบ่มเพาะและหล่อหลอมสมาชิกให้เติบโตเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ (กรมสุขภาพจิต, 2562) รัฐบาลไทยเล็งเห็นถึงการให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว โดยมีการระบุไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ซึ่งมุ่งเน้นการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครอบครัวเป็นกลไกสำคัญในการดูแลและลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2567)

อย่างไรก็ตาม สังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับคลื่นการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อสถาบัน

ครอบครัวอย่างรุนแรง อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร โดยมีอัตราการเกิดที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2567 ที่มีเด็กเกิดไม่ถึง 5 แสนคนเป็นครั้งแรกในรอบ 70 ปี นำไปสู่การเกิดครอบครัวขนาดเล็กและครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพิ่มขึ้น ซึ่งครอบครัวเหล่านี้ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ภาวะทางเศรษฐกิจถดถอยและภาระค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้หลายครอบครัวต้องเผชิญกับความยากลำบากและความเครียด ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งภายในครอบครัวได้ง่ายขึ้น (Thailand Policy Lab, 2566) อีกทั้งอิทธิพลของสื่อและเทคโนโลยี การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ที่สะดวกรวดเร็ว มาพร้อมกับการเข้าถึงสื่อที่มีข้อมูลไม่เหมาะสมและความเสี่ยงด้านข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและมุมมองสุขภาพแบบองค์รวมของวัยรุ่นที่ยังขาดวุฒิภาวะในการแยกแยะข้อมูล และนำมาเป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตในสังคม (มีจอมธารทิพย์ et al., 2568)

ข้อมูลจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ในปี พ.ศ. 2567 ชี้ให้เห็นถึงความเปราะบางของครอบครัวที่เห็นได้ชัดจากตัวเลขของจำนวนคดีที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้อยู่ในความดูแลของบิดามารดาหรือบิดามารดาแยกกัน มีจำนวนสูงถึงร้อยละ 70.73 ของคดีทั้งหมด สถิติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าครอบครัวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็น "เบ้าหลอมทางสังคม" และเมื่อครอบครัวขาดความเข้มแข็ง ย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน

ด้วยเหตุนี้ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจึงได้ริเริ่มโครงการครอบครัวเข้มแข็ง (Strengthening Family Program) ขึ้นในปี พ.ศ. 2561 ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ 38 แห่งทั่วประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความตระหนักรู้ เสริมสร้างความเข้มแข็ง และพัฒนาศักยภาพของครอบครัวให้สามารถดูแลเด็กและเยาวชนทั้งในระหว่างถูกควบคุมตัวและภายหลังจากการได้รับการปล่อยตัว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการดังกล่าว นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจึงเป็นกลไกหลักที่สำคัญยิ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลเด็กและเยาวชน และดำเนินการขับเคลื่อนโครงการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวอย่างครบวงจร

บทบาทสำคัญของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีดังนี้ 1) บทบาทการสร้างสัมพันธภาพ (Making Contract) การทำความรู้จักกับเด็กและเยาวชนตั้งแต่แรกรับตัวเข้ามายังสถานที่ควบคุม เพื่อสร้างความคุ้นเคย รวมถึงการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวและสิ่งแวดล้อมของเด็กและเยาวชนแต่ละราย เพื่อนำไปสู่การสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวผ่านการยอมรับการให้เกียรติ และความห่วงใย เพื่อลดความวิตกกังวลของครอบครัวในขณะจัดกิจกรรม 2) บทบาทการสังเกต (Observation) มีการรับรู้ความรู้สึกของผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างรอบด้าน ทั้งการแสดงออกทางอารมณ์ ท่าทางเพื่อช่วยให้สมาชิกในครอบครัวยอมรับเข้าใจตนเอง และให้ความร่วมมือในขณะดำเนินกิจกรรม 3) บทบาทการเชื่อมโยง (Connection) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับเด็กและเยาวชนและสมาชิกในครอบครัว ทำให้สามารถเชื่อมโยงความรู้สึกกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ดี รับรู้ได้ถึงพลังบวกช่วยลดความขัดแย้งในจิตใจขณะที่เข้าร่วมกิจกรรม 4) บทบาทการสร้างความปลอดภัยในกลุ่ม (safe and security) จัดบรรยากาศกลุ่มเป็นกลุ่มปิด บอกถึงข้อตกลงก่อนเริ่มกิจกรรม รับฟังอย่างตั้งใจในขณะดำเนินกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้สมาชิกทุกคนรู้สึกปลอดภัย กล่าวที่จะยอมรับและเปิดเผยความรู้สึกของตน 5) บทบาทการกระตุ้นให้เกิดประสบการณ์เชิงบวก (Positive Experience) การมีทักษะในการใช้คำถามเพื่อตรวจสอบความรู้สึกของผู้เข้าร่วมกิจกรรม เน้นการใช้ความรู้สึกเชิงบวกในการเยียวยาบาดแผลภายในใจ 5) บทบาทของผู้ดำเนินกิจกรรมกลุ่ม (Facilitation) มีหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ต้นจนจบกิจกรรม สร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ ยอมรับ เห็นอกเห็นใจ และพร้อมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันในระหว่างร่วมกิจกรรม (สดี ไส่ คัมภีร์พจน์นธ์, 2561)

อย่างไรก็ตามการดำเนินกิจกรรมตามโครงการดังกล่าว ยังคงเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่กระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานของนักสังคมสงเคราะห์ เช่น 1) ข้อจำกัดด้านทรัพยากร ซึ่งหมายถึงการขาดแคลนงบประมาณและบุคลากรสนับสนุนอย่างเหมาะสม ทำให้การดำเนินกิจกรรมกลุ่มหรือการติดตามเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง 2) ความไม่เข้าใจของครอบครัว ครอบครัวของเด็กและเยาวชนบางส่วนยังขาดการตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าร่วมโครงการ หรือไม่พร้อมที่จะเปิดใจและให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่

ในการเข้าร่วมกิจกรรม 3) ความท้าทายด้านการสื่อสารและความหลากหลายทางวัฒนธรรม นักสังคมสงเคราะห์ต้องทำงานกับครอบครัวที่มีพื้นเพและบริบทที่หลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม จึงเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงและสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งกับครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่เข้าร่วมกิจกรรม

ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมุ่งสำรวจถึงบทบาทที่แท้จริง ปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติที่สามารถยกระดับศักยภาพของนักสังคมสงเคราะห์ และพัฒนารูปแบบการทำงานกับครอบครัวในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การกลับคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชน

โจทย์การวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของนักสังคมสงเคราะห์ที่มีความสัมพันธ์กับการแสดงบทบาทในการขับเคลื่อนโครงการครอบครัวเข้มแข็งหรือไม่ อย่างไร
2. ปัจจัยส่วนบุคคลของนักสังคมสงเคราะห์ที่มีความสัมพันธ์กับระดับปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนโครงการครอบครัวเข้มแข็งหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ และปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ
3. เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา “บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” นี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยมีกระบวนการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เป็นกลุ่มประชากรเป้าหมายที่สามารถเข้าถึงได้ทั้งหมด โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่น่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีลักษณะเฉพาะเจาะจงและจำกัด จำนวน 205 คน ซึ่งเป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ 38 แห่ง 39 หน่วยงานทั่วประเทศ และหน่วยงานส่วนกลางของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้บริหารจากส่วนกลาง (ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการครอบครัวเข้มแข็ง) 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน (นักสังคมสงเคราะห์) 3) กลุ่มผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือผู้แทนที่ได้รับมอบหมาย 4) กลุ่มหัวหน้าส่วนคดี หรือผู้แทนที่ได้รับมอบหมาย 5) กลุ่มหัวหน้าสถานแรกรับเด็กและเยาวชน หรือผู้แทนที่ได้รับมอบหมาย ผู้ให้ข้อมูลทุกรายได้แสดงความสมัครใจและลงนามในแบบฟอร์มแสดงความยินยอมก่อนเข้าร่วมการศึกษาตามหลักจริยธรรมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือหลักคือแบบสอบถามออนไลน์ (Google form) ที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) เพื่อสำรวจบทบาท ปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน หน่วยงานที่ปฏิบัติงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการครอบครัวเข้มแข็ง และการได้รับการอบรมหลักสูตรโครงการครอบครัวเข้มแข็ง ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบประเมินบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ พัฒนามาจากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ในกิจกรรมกลุ่มที่ปรับให้เข้ากับบริบทของการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง ลักษณะแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินการแสดงบทบาทของตนอยู่ใน 7 บทบาทหลัก จำนวน 31 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบประเมินปัญหาและอุปสรรค พัฒนามาจากแนวคิดความท้าทายในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน และปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ลักษณะแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินระดับปัญหาและอุปสรรคที่เผชิญใน 4 ด้านหลัก จำนวน 16 ข้อ

ส่วนที่ 4 คำถามปลายเปิดเพื่อสำรวจข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อสำรวจข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมุ่งเน้นข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาโครงการ และการสนับสนุนการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ต่อไป จำนวน 4 ข้อ

แบบสอบถามในส่วนที่ 2 และ 3 ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับแบบ Likert Scale และก่อนนำไปใช้จริงมีการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ และมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาสูง และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) กับกลุ่มนอกตัวอย่าง 40 คน (ซึ่งเป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่รับผิดชอบโครงการครอบครัวเข้มแข็งในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน) โดยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแบบวัดส่วนนี้เท่ากับ 0.975 ซึ่งแสดงว่าแบบวัดมีความเชื่อมั่นสูง เพื่อให้แน่ใจว่าเครื่องมือมีคุณภาพ

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อส่งไปยัง ส่วนงานวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ จากนั้นกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้ประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง 38 หน่วยงาน 39 หน่วยงานทั่วประเทศ เพื่อจัดส่งรายละเอียดวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมจัดส่งหนังสือขอความยินยอม และดำเนินการเก็บแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์บน Google form เมื่อเสร็จแล้วได้รวบรวมข้อมูลถูกเก็บรวบรวมผ่านแบบสอบถามออนไลน์ และนำมาวิเคราะห์ ผลการศึกษาด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows เวอร์ชัน 29 โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไป บทบาท และปัญหาอุปสรรค และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การทดสอบไคสแควร์ (Chi-square) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทและปัญหาอุปสรรค กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย

การศึกษาบทบาท ปัญหา และอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนี้ ได้รับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้ให้ข้อมูล 205 คน คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 100 ผลการศึกษาและการอภิปรายผลนำเสนอตามโครงสร้าง ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของนักสังคมสงเคราะห์

เพศและอายุ นักสังคมสงเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 62.40 โดยผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 37.60 มีอายุ 51 ปีขึ้นไป และมีอายุเฉลี่ย 44.15 ปี

การศึกษาและประสบการณ์ ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 57.60 และจำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 84.40 มีระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่งมากกว่า 6 ปี อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 55.60 ไม่เคยเข้ารับการอบรมในการจัดกิจกรรมครอบครัวเข้มแข็ง และจำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 47.30 มีประสบการณ์ที่เคยปฏิบัติงานในโครงการครอบครัวเข้มแข็งเพียง 0-2 ปี

ตารางที่ 1 สรุปผลปัจจัยส่วนบุคคลของนักสังคมสงเคราะห์

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	77	37.60
หญิง	128	62.40
รวม	205	100.00
อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	12	5.90
31 – 40 ปี	47	22.90
41 – 50 ปี	71	34.60
51 ปีขึ้นไป	75	36.60
(อายุเฉลี่ย = 44.15 ปี)	15	11.70
รวม	205	100.00
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	118	57.60
ปริญญาโท	87	42.40
รวม	205	100.00
ระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่ง		
ต่ำกว่า 1 ปี	1	0.50
1-3 ปี	15	7.30
4-6 ปี	16	7.80
มากกว่า 6 ปี	173	84.40
รวม	205	100.00
การเข้ารับการอบรมในการจัดกิจกรรมครอบครัวเข้มแข็ง		
เคย	91	44.40
ไม่เคย	114	55.60
รวม	205	100.00

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระยะเวลาที่เคยปฏิบัติงานในโครงการครอบครัวเข้มแข็ง		
0-2 ปี	97	47.30
2-4 ปี	38	18.50
4-6 ปี	32	15.60
6-8 ปี	16	7.80
8-10 ปี	22	10.70
รวม	205	100.00

2. บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง

ผลการศึกษาโดยภาพรวมพบว่า นักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในระดับ มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.55) บทบาทที่โดดเด่นที่สุด ได้แก่ บทบาทการสร้างสัมพันธภาพ (ค่าเฉลี่ย = 4.65) บทบาทการสร้างความปลอดภัยภายในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 4.60) บทบาทการกระตุ้นให้เกิดประสบการณ์ภายในเชิงบวก (ค่าเฉลี่ย = 4.56)

ตารางที่ 2 สรุปผลบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
การสร้างสัมพันธภาพ	4.65	0.58	มากที่สุด
การสร้างความปลอดภัยภายในกลุ่ม	4.60	0.61	มากที่สุด
การกระตุ้นให้เกิดประสบการณ์ภายในเชิงบวก	4.56	0.66	มากที่สุด
การสังเกต	4.55	0.65	มากที่สุด
การเชื่อมโยงภายใน	4.55	0.66	มากที่สุด
การส่งเสริมให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเป็นปกติ	4.49	0.73	มากที่สุด
การเฝ้าระวังความสะอาดในกิจกรรม	4.47	0.70	มากที่สุด
ภาพรวม	4.55	0.56	มากที่สุด

3. ปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง

นักสังคมสงเคราะห์เผชิญกับปัญหาและอุปสรรคโดยภาพรวมในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.10) ปัญหาที่ถูกรับรู้ในระดับมากที่สุดคือ ปัญหาความท้าทายจากความแตกต่างด้านวัฒนธรรม (ค่าเฉลี่ย = 3.84) ปัญหาด้านการสื่อสาร และการสร้างความเข้าใจ (ค่าเฉลี่ย = 3.32) ปัญหาข้อจำกัดด้านทรัพยากรหรือขาดการสนับสนุนจากเครือข่าย ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ค่าเฉลี่ย = 2.95) ปัญหา นักสังคมสงเคราะห์ขาดการฝึกอบรมเฉพาะทาง (ค่าเฉลี่ย = 2.90)

ปัญหาและอุปสรรค	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
ความท้าทายจากความแตกต่างด้านวัฒนธรรม	3.84	1.19	ระดับมาก
การสื่อสารและการสร้างความเข้าใจ	3.32	1.36	ระดับปานกลาง
ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการสนับสนุน	2.95	1.20	ระดับปานกลาง

การขาดการฝึกอบรมเฉพาะทาง	2.90	1.22	ระดับปานกลาง
ภาพรวม	3.10	0.81	ระดับปานกลาง

ตารางที่ 3 สรุปผลปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์

สรุปผลการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ และปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครอง โดยการใช้สถิติ Chi-Square test หาระดับสถิติ 0.05 ดังนี้

1. ความสัมพันธ์กับบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ ผลการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า อายุ ($Chi^2 = 10.20$, $p = 0.039$), ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ($Chi^2 = 12.01$, $p = 0.021$), และ การเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง ($Chi^2 = 7.20$, $p = 0.027$) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง พิจารณาทิศทางของความสัมพันธ์ พบว่า นักสังคมสงเคราะห์ที่อยู่ในกลุ่มอายุมากที่สุด และผู้ที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 11 ปีขึ้นไป รวมถึงกลุ่มที่เคยเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง มีแนวโน้มที่จะถูกจัดอยู่ใน “ระดับบทบาทมากที่สุด” สูงกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยที่เหลือ ได้แก่ เพศ ($Chi^2 = 1.15$, $p = 0.562$), ระดับการศึกษา ($Chi^2 = 1.05$, $p = 0.591$) และ ตำแหน่ง ($Chi^2 = 2.50$, $p = 0.645$) ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับบทบาทในการดำเนินโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ความสัมพันธ์กับปัญหาและอุปสรรค ผลการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ($Chi^2 = 9.02$, $p = 0.045$) และ การเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง ($Chi^2 = 10.05$, $p = 0.007$) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับปัญหาและอุปสรรคที่นักสังคมสงเคราะห์เผชิญ โดยสามารถระบุความสัมพันธ์ พบว่านักสังคมสงเคราะห์ที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 11 ปีขึ้นไป และผู้ที่เคยเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง มีแนวโน้มที่จะรายงานระดับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการอยู่ใน “ระดับน้อยที่สุด” สูงกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์และทักษะเฉพาะทางช่วยให้สามารถบริหารจัดการและรับมือกับความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ได้แก่ เพศ ($Chi^2 = 1.05$, $p = 0.591$), อายุ ($Chi^2 = 3.56$, $p = 0.468$), ระดับการศึกษา ($Chi^2 = 1.15$, $p = 0.562$) และ ตำแหน่ง ($Chi^2 = 4.35$, $p = 0.360$) ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับปัญหาและอุปสรรคที่เผชิญอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4 สรุปผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาท
และปัญหา อุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง

ปัจจัยส่วนบุคคล (แปรต้น)	ตัวแปรตาม	Chi^2 Value	df	p -Value	สรุปผล ความสัมพันธ์
บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์					
เพศ	บทบาท	1.15	2	0.562	ไม่มีความสัมพันธ์
อายุ	บทบาท	10.20	4	0.039*	มีความสัมพันธ์
ระดับการศึกษา	บทบาท	1.05	3	0.591	ไม่มีความสัมพันธ์
ตำแหน่ง	บทบาท	2.50	4	0.645	ไม่มีความสัมพันธ์
ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	บทบาท	12.01	4	0.021*	มีความสัมพันธ์
การเข้ารับการอบรมหลักสูตร	บทบาท	7.20	2	0.027*	มีความสัมพันธ์
ปัญหาและอุปสรรค					
เพศ	ปัญหา/อุปสรรค	1.05	2	0.591	ไม่มีความสัมพันธ์

อายุ	ปัญหา/อุปสรรค	3.56	4	0.468	ไม่มีความสัมพันธ์
ระดับการศึกษา	ปัญหา/อุปสรรค	1.15	2	0.562	ไม่มีความสัมพันธ์
ตำแหน่ง	ปัญหา/อุปสรรค	4.35	4	0.360*	มีความสัมพันธ์
ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	ปัญหา/อุปสรรค	9.02	4	0.045*	มีความสัมพันธ์
การเข้ารับการอบรมหลักสูตร	ปัญหา/อุปสรรค	10.05	2	0.007*	มีความสัมพันธ์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้แบ่งการอภิปรายออกเป็น 2 ส่วนหลักตามตัวแปรตาม คือ บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง และปัญหาและอุปสรรคที่เผชิญในการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลต่อตัวแปรทั้งสอง ดังนี้

1. การอภิปรายผลด้านบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง

ผลการวิจัยพบว่า นักสังคมสงเคราะห์แสดงบทบาทในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในระดับที่สูงมาก โดยบทบาทที่โดดเด่นที่สุดคือ การสร้างสัมพันธ์ภาพ (Rapport Building) การจัดบรรยากาศที่ปลอดภัย และการกระตุ้นประสบการณ์เชิงบวก ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของสภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ (2559) ที่กล่าวถึงคุณค่าและจรรยาบรรณวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์เพื่อช่วยเหลือ (Helping Relationship) ซึ่งถือเป็นหัวใจของการทำงานกับกลุ่มเปราะบาง ซึ่งในโครงการครอบครัวเข้มแข็งเป็นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูแบบกลุ่ม (Group Work) ที่ต้องการการเปิดเผยความรู้สึกและความเปราะบางทางอารมณ์จากสมาชิกครอบครัว การที่นักสังคมสงเคราะห์ให้ความสำคัญกับการสร้างสัมพันธ์ภาพและการยอมรับ จึงเป็นไปตามทฤษฎีการทำงานกลุ่ม Corey & Corey (2017) ซึ่งระบุว่าความเชื่อมั่นและความปลอดภัยทางอารมณ์เป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของกระบวนการกลุ่ม บทบาทเหล่านี้จึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความไว้วางใจ และสะท้อนถึงการปรับตัวของบุคลากรให้สอดคล้องกับกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และการเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับบทบาทที่แสดงออก ดังนี้

- ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับอายุ ระยะเวลาปฏิบัติงาน และการเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง นักสังคมสงเคราะห์ที่มีประสบการณ์และอายุงานที่ยาวนานกว่า ย่อมมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีดุลยพินิจ และมีทักษะเฉพาะทางที่สั่งสมมานาน ทำให้สามารถใช้ทักษะการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ได้อย่างชำนาญและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภัทรา แซ่มทอง (2559) ที่พบว่าประสบการณ์ทำงานที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้เจ้าหน้าที่มีความเข้าใจและความเชี่ยวชาญในการให้ความช่วยเหลือทางสังคมมากขึ้น ขณะที่ การอบรมเฉพาะทางช่วยให้บุคลากรได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นในการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Group Facilitator) ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการปฏิบัติบทบาทให้เป็นไปตามคู่มือและเป้าหมายของโครงการ

- ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์เพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ตัวแปรเหล่านี้ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากความสำเร็จในการดำเนินโครงการบำบัดฟื้นฟูแบบกลุ่มในกระบวนการยุติธรรม ไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติเชิงประชากรหรือสถานะทางตำแหน่ง แต่ขึ้นอยู่กับ ทักษะทางสังคม (Soft Skills) ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพ และความรู้เฉพาะทางที่ได้รับจากการอบรมและการปฏิบัติงานจริงเป็นสำคัญ

2. การอภิปรายผลด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

แม้ว่าบทบาทในการปฏิบัติงานจะอยู่ในระดับสูง แต่การดำเนินงานยังคงเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลาง โดยปัญหาที่เด่นชัดที่สุดคือ ความท้าทายจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม การสื่อสารและความเข้าใจ รวมถึง ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการขาดการฝึกอบรมเฉพาะทาง โดยมีเหตุผลดังนี้

- ปัญหาเชิงบริบท (ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการสื่อสาร) สถานการณ์และคุ้มครองเด็กและ

เยาวชนต้องทำงานกับครอบครัวที่มีภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสูง เช่น ความเชื่อ เชื้อชาติ และฐานะทางเศรษฐกิจ แต่การใช้รูปแบบการดำเนินงานที่อาจมีลักษณะเป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้เกิดช่องว่างทางวัฒนธรรม และความไม่เข้าใจกันระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงและสร้างความไว้วางใจในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิวัฒน์ ลิ้มประเสริฐ (2565) ที่เน้นย้ำความสำคัญของการทำความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพครอบครัวในกระบวนการยุติธรรม

- ปัญหาเชิงโครงสร้าง (ข้อจำกัดด้านทรัพยากร) ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ส่งผลให้ภาระงานของนักสังคมสงเคราะห์มีสูง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (2566) เคารวะบุไว้ ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่ทำให้การจัดกิจกรรมกลุ่ม การเตรียมการ และการติดตามผลโครงการเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพลดลง

นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และการเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการเผชิญปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

- ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลต่อการจัดการอุปสรรค นักสังคมสงเคราะห์ที่มีประสบการณ์และผ่านการอบรมเฉพาะทางมาแล้วจะสามารถรับมือ จัดการ และลดผลกระทบ จากปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้ดีกว่า โดยเฉพาะปัญหาความท้าทายด้านการสื่อสารและความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากประสบการณ์ช่วยให้มีความยืดหยุ่น (Flexibility) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Walsh (2003) โดยมีการประยุกต์ใช้เทคนิคการสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบทที่หลากหลายของครอบครัวได้เป็นอย่างดี ทำให้ปัญหาและอุปสรรคที่พบอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าหรือสามารถจัดการได้ง่ายกว่ากลุ่มบุคลากรที่มีประสบการณ์น้อย

ผลการอภิปรายนี้จึงเป็นข้อบ่งชี้ว่า การพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะการฝึกอบรมเฉพาะทางอย่างต่อเนื่องถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการลดปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกและเพิ่มขีดความสามารถในการขับเคลื่อนโครงการครอบครัวเข้มแข็งให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอเกี่ยวกับงานวิจัย

จากผลการศึกษาที่พบว่า ปัจจัยด้านอายุ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และการเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับทั้งบทบาทในการปฏิบัติงานและความสามารถในการบริหารจัดการปัญหาและอุปสรรค แต่ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคเชิงบริบท เช่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และข้อจำกัดด้านทรัพยากรในระดับปานกลาง จึงควรมีข้อเสนอแนะเพื่อเสริมจุดแข็งและแก้ไขจุดอ่อนที่พบ ดังนี้

1. การพัฒนานโยบายการอบรมและยกระดับบุคลากรอย่างยั่งยืน ควรริเริ่มและกำหนดนโยบายที่ชัดเจนซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดอบรมหลักสูตรวิทยากรกระบวนการ (Group Facilitator) และการพัฒนาทักษะเฉพาะทางสำหรับนักสังคมสงเคราะห์อย่างต่อเนื่องในทุกปี โดยการจัดอบรมควรมีความหลากหลายและเข้าถึงได้ง่ายเพื่อให้มั่นใจว่านักสังคมสงเคราะห์ทุกคนมีทักษะที่ทันสมัยและเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน

2. การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับภาคีระดับนโยบาย ควรมีนโยบายและกลไกที่ชัดเจนเพื่อส่งเสริมให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนแต่ละแห่งสามารถสร้างและบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อระดมทรัพยากร องค์ความรู้ และการสนับสนุนในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

3. การพิจารณาปรับความยืดหยุ่นของรูปแบบกิจกรรมและกรอบเวลา ควรมีการทบทวนและปรับรูปแบบ ตลอดจนระยะเวลาของกิจกรรมในโครงการให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ เพื่อให้ครอบครัวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างครบถ้วนและได้รับประโยชน์สูงสุด โดยอาจมีการปรับรูปแบบเป็นแบบเข้มข้น (Intensive) หรือแบบระยะสั้น (Brief Intervention) ที่มีประสิทธิภาพเทียบเท่า

4. การปรับปรุงและพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลโครงการในภาพรวมของกรม ควรมีการ

สนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลโครงการครอบครัวเข้มแข็งอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบนี้ควรมีความสามารถในการประเมินผลลัพธ์ของโครงการได้อย่างเป็นรูปธรรม และนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินไปใช้ในการกำหนดทิศทางการจัดสรรทรัพยากร และการปรับปรุงโครงการในอนาคตได้อย่างแม่นยำ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณที่มุ่งเน้นการสำรวจพบทบทและปัญหาในภาพรวมระดับประเทศ จึงควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อเสริมความเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังนี้

1. ขยายการศึกษาด้วยวิธีการเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจเหตุผลเบื้องหลัง ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักสังคมสงเคราะห์ ผู้บริหาร ครอบครัวเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับประสบการณ์ ความรู้สึก และมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับโครงการครอบครัวเข้มแข็ง โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับความท้าทายทางวัฒนธรรม
2. ดำเนินการวิจัยเชิงทดลองเพื่อประเมินประสิทธิผลในระยะยาว อาจมีการวิจัยเชิงทดลองเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของรูปแบบกิจกรรมครอบครัวเข้มแข็งที่แตกต่างกัน หรือศึกษาผลลัพธ์ของโครงการในระยะยาว เพื่อประเมินผลกระทบที่แท้จริงต่อความเข้มแข็งของครอบครัวและการกลับไปกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) ของเด็กและเยาวชน
3. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในบริบทที่หลากหลาย ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีบริบทแตกต่างกัน เช่น ขนาดของหน่วยงาน จำนวนบุคลากร หรือลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่เฉพาะเจาะจงและตรงกับความต้องการของแต่ละพื้นที่มากขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2567). *คู่มือหลักสูตรครอบครัวบำบัดสำหรับนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม*. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม. (2566). *แนวทางการดำเนินกิจกรรมครอบครัวเข้มแข็งภายใต้โครงการครอบครัวเข้มแข็ง (Strengthening Family) ประจำปีงบประมาณ 2566*. กระทรวงยุติธรรม.
- กรมสุขภาพจิต. (2562). *แนวทางการส่งเสริมสุขภาพจิตในครอบครัว*. กรมสุขภาพจิต.
- สไตส์ คัมพรพจน์. (2561). *กลุ่มครอบครัวบำบัดแนวแซทเทียร์ (Family Group Therapy)*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์. (2559). *จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพสังคมสงเคราะห์*. สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). *ข้อมูลสถิติคดีเด็กและเยาวชนจำแนกรายไตรมาส ปีงบประมาณ 2567*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุภัทรา แซ่มทอง. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
- อริวัฒน์ ลิ้มประเสริฐ. (2565). *การพัฒนาศักยภาพครอบครัวของเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].

ภาษาอังกฤษ

- Center for the Study of Social Policy. (2019). *The strengthening families*. <https://cssp.org/our-work/project/strengthening-families/>
- Corey, M. S., & Corey, G. (2017). *Groups: Process and practice* (10th ed.). Cengage Learning.
- Walsh, F. (2003). Family resilience: A framework for clinical practice. *Family Process*, 42 (1), 1–18.